

II курс Історія опери – музичні режисери, симфонічні диригенти (за вибором)

Викладач: проф. Черкашина-Губаренко М.Р.

Семінар: Дж. Пуччіні (1858–1924) і його оперний театр.

1. Пошуки власного шляху, починаючи від «Едгара» і «Віллів», значення опери «Манон Леско» в утвердженні індивідуальних жанрово-стильових рис. Пуччіні і оперний веризм.

2. «Богема», «Тоска» і «Мадам Баттерфляй» – класичні шедеври композитора. Поєднання досягнень оперної творчості Дж. Верді, здобутків веристів з досягненнями імпресіонізму, російської оперної школи. Новаторство музичної драматургії, вокальної та оркестрової партій, особливості стилістики.

3. Новаторські знахідки та відкриття Дж. Пуччіні в оперному триптиху. Нова модель оперної вистави – поєднання трьох одноактних опер. Їх різножанровість: побутова психологічна драма «Плащ», символістська лірична драма «Сестра Анжеліка», комічна опера «Джанні Скіккі». Знахідки і відкриття. Передбачення майбутнього музичного театру ХХ ст.

4. Зв'язок опер Пуччіні з сучасною літературою та драматургією. Праця композитора над лібрето. Розмаїття жанрових різновидів опер та інтонаційних джерел. «Турандот» у еволюції творчості Дж. Пуччіні. Жанрово-стилоові риси. Драматургічний розвиток.

ЛІТЕРАТУРА

Данилевич Л. В. Джакомо Пуччини / Л. В. Данилевич. – М. : Музыка, 1969. – 454 с.

История зарубежной музыки : учебник. Вып. 5 / [ред. И. Нестьев]. – М. : Музыка, 1988. – 448 с.

Кенигсберг А. Итальянская опера на рубеже XIX – XX веков: Учебное пособие / А. К. Кенигсберг. Масканьи П., Леонкавалло Р., Джордано У., Чилеа Ф., Пуччини Дж. – СПб.: Санкт-Петербургская конс-я им. Н.А. Римского-Корсакова, 2009. – 97 с.

Корчова О. Веризм і Пуччіні / О. Корчова // Музика ХХ століття – погляд із ХХІ. Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського. Вип. 44. – К. : НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2006. – С. 65 – 74.

Корчова О. Музичний театр Джакомо Пуччіні в мистецькому контексті першої чверті ХХ століття (на матеріалі пізньої творчості композитора) . Автореф. дисс.. канд.. иск. Київ, 2004.

Левашова О. Е. Пуччини и его современники / О. Е. Левашова. – М. : Сов. композитор, 1980. – 525 с.

Лекція: Альбан Берг і музичний театр експресіонізму.

Арнольд Шенберг (1874–1961) і нововіденьська школа. Експресіоністська монодрама А. Шенберга «Чекання» і її драматургічні риси, атональність як основа гармонічної мови, безперервний музичний рух, підкорений логіці розгортання словесного тексту, гіпертрофований відбиток в музичному інтонуванні емоцій страху, сумнівів, відчаю жінки, яка загубила коханого. Стислість у часі. Максимальна сконцентрованість музичного матеріалу.

Альбан Берг (1885–1935) як учень А. Шенберга. Вибір як основи оперного лібрето п'єси «Войцек» Г. Бюхнера (1813–1837). Незавершена п'єса залишилася рукописі у фрагментарних сценах і не мала фіналу. Її перша публікація з'явилася лише у 1879 році у суттєво переробленому вигляді. Вперше на сцені поставлена у Мюнхені у 1913 році. За своїм стилем п'єса, основу якої склав дійсний випадок, не вписувалася у тогочасні стильові процеси і відзначалася новаторськими рисами, які одержали визнання і розуміння лише у ХХ столітті. Це гостра соціальна драма, яка викриває тиск жорстокого суспільства на незахищену маленьку людину, скуту страхом і відчуттям приреченості. Одночасно це антивоєнна п'єса, у якій головний герой, безправний солдат, є жертвою жорстокої військової муштри і сумнівних медичних експериментів.

А. Берг у роботі над лібрето спирався на текст п'єси як основу і вніс у її хід лише деякі корективи, завдяки яким більш рельєфно була підкреслена дія на поведінку героя ірраціональних та позасвідомих імпульсів. З 23 фрагментарних сцен від відібрав лише 15 і вибудував чітку послідовність

трьох дій як трьох етапів драматургічного процесу: експозиція, кульмінація, катастрофа. Лібрето стало зразком нового типу «лібрето-п'єси», завдяки чому оперний твір розгортається у вигляді «проспіваної п'єси». У озвученні тексту використані різні вокальні стилі: проста розмова, три види винайденого А. Шенбергом *Sprechstimme*, а також варіанти власне співочого тексту, у окремих випадках близького пост-вагнерівській декламації. Оркестр у А. Берга відрізняється індивідуалізацією голосів оркестрової тканини, використанням принципу інструментального ансамблю, різного за складом у різних сценах.

В музичному вирішенні твору А. Берг сполучає вільну атональність гармонічної будови, безперервне розгортання «проспіваної п'єси» і сувору архітектонічну будову цілого. Кожна окрема сцена організована як окрема музична одиниця і має свій характер і настрій, а між сценами об'єднуючу роль відіграють симфонічні інтерлюдії. Опера складається з трьох дій і п'ятнадцяти сцен, по п'ять у кожній дії. В ній вісім основних дійових осіб і крім того учасники масових сцен. У останніх основою стає гіпертрофована у гротескному ключі жанрова характерність матеріалу (фінальна сцена першої дії – казарма, четверта і п'ята сцени другої дії – танці у кабачку і знову казарма, третя картина третьої дії – знову танцювальний вечір у кабачку). Твір був охарактеризований дослідниками як «опера соціального протесту і співчуття». За словами З. Неєдли, «У «Воццеку» центральне місце зайняла людина. Справжня, жива людина у всій своїй людській простоті і правдивості, людина, що одна лише може бути основою дійсного мистецтва. ... «Воцтек» – це драма приниженої, поневоленої людини, бідняка, якого нищить бездумне, пихате, зарозуміле середовище».

Семінар: Опера А. Берга «Воцтек» як зразок експресіоністської музичної драми

1. Експресіонізм як духовна течія європейської музики першої третини XIX століття. Експресіонізм у музичному театрі на прикладі монодрами А. Шенберга «Чекання».

2. П'єса Г. Бюхнера «Врйцек» та її інтерпретація у оперному лібрето А. Берга.

3. Головні герої опери Воццек і Марі, їх музична характеристика та розвиток у ході розгортання сценічної дії.

4. Засоби музичної характеристики гротескних персонажей-масок Капітан, Доктора і Тамбурмажора.

5. Роль у розвитку драматургічного конфлікту масових сцен та їх музична будова.

6. Використання строгих музичних форм у архітектоніці опери.

ЛІТЕРАТУРА

Б. Асаф'єв «Воццек» Альбана Берга. /В кн.: Асаф'єв Б. Критические статьи и рецензии. – М.-Л. Музыка, 1967.

Векслер Ю. Альбан Берг. Опыт документализированной биографии. – С.-Пб., 2009.

М. Друскин. Австрийский экспрессионизм. / В кн. Друскин М. С. О западноевропейской музыке XX века. – М.: Советский композитор, 1973, с. 128-175.

Тараканов М. Музыкальный театр А. Берга. – М., 1976.

Черкашина М. Опера XX століття. Нариси. – К., 1980.

Ярустовский Б. Очерки по драматургии оперы XX века. – Кн. 1 2. – М., 1978, с. 98–114.